

Filosofie Staatsbosbeheer strijdig met wèrkelijk meervoudige doelstelling

C. Piël

namens Landelijke Werkgroep Kritisch Bosbeheer

In het Januari/februari-nummer zijn de standpunten van de LWKB uiteengezet door Cosijn en Van der Lans. Onze kritiek op de stellingnamen van de redactie, Van den Bos/Oldenkamp en Van Maaren in datzelfde nummer, treft u hieronder aan.

Omslagfoto

De omslagfoto van het betreffende nummer toont een kaal malebos op de Veluwe. Het bijschrift van de redactie luidt: "Beukenbos, het voor Nederland *meest natuurlijke bosbeeld*, dat waarschijnlijk op grote delen van onze zandgronden zou voorkomen, wanneer de mens in het verleden op *geen enkele wijze* invloed op de bossen zou hebben gehad (één etage, weinig afwisseling)". Alle cursiveringen in dit artikel van LWKB! Vanwaar de gedachte dat deze foto "het meest natuurlijke bosbeeld" zou weergeven, wanneer we weten dat in het verleden de mens op vele wijzen invloeden in het bos heeft uitgeoefend: kudden wisenten en oerossen werden uitgerooid, strooiselroof vond bijkans overal plaats, rechte bomen werden gekapt, en al deze menselijke bemoeienissen resulteerden in het vrij onnatuurlijke bosbeeld van overgebleven kromme (op zich best aardige) beuken van de omslagfoto. Dit boombos voorstellen als het "meest natuurlijke bosbeeld" is onjuist. Natuurlijk bos wordt immers gekenmerkt door het in ruime mate aanwezige dode hout, grote structurele variatie en ongelijke leeftijdsopbouw (zie hierover ons vorige artikel).

Staatsbosbeheer's meervoudige doelstelling

Van den Bos en Oldenkamp stellen namens het Staatsbosbeheer in het artikel "*De bosbouw in een samenleving*" als uitgangspunten van toekomstig bosbeleid dat het bos "in principe de mogelijkheid heeft alle functies *tegelijktijd* te kunnen vervullen", en: "Bosbouw omvat alle activiteiten die erop gericht zijn het proces van veranderingen zo te regelen dat het bos over *alle* eigenschappen blijft of gaat beschikken, die nodig zijn voor de eisen die de mens

daaraan nu en in de toekomst stelt". (p.4)

Waarom zijn deze uitgangspunten zo gebrekkig? Het bos *tegelijktijd* over alle voor de maatschappij nuttige eigenschappen te laten beschikken (vaak ook wel uitgedrukt in de term "meervoudige doelstelling") kan namelijk niet in de praktijk worden waargemaakt. Niet alle functies kunnen tegelijktijd in éénzelfde bos worden vervuld. Combinaties van functies kunnen weliswaar samengaan, sommige sluiten andere nu eenmaal uit. Gecombineerd gaan de productiefunctie en een bepaald aspect van de natuurfunctie goed samen in bijvoorbeeld hakhout of plenterbos. Natuurbos sluit echter de productiefunctie uit.

Voor een brede visie op het toekomstige bosbeleid is het dus terdege nodig een ruimtelijke onderverdeling te maken in verschillende functiegebieden. Dat gebeurt niet. Stond in het bovengenoemde geciteerde uitgangspunt nu maar "bosareaal" in plaats van "bos"! Ook het volgende uitgangspunt is ongelukkig gekozen: "*Alleen* door kappen kan het veelzijdig gebruik van het bos door de maatschappij optimaal worden ontwikkeld en in stand gehouden".

Drie bostypen

(p.7) Hierdoor kunnen drie belangrijke functies niet geheel worden vervuld. Te weten a) ethische functie, b) bepaalde aspecten van de natuurfunctie en c) bepaalde aspecten van de recreatiefunctie.

Werkelijk natuurlijke ontwikkelingen worden door deze opvattingen – die altijd en overal menselijk ingrijpen inhoudt – totaal buitengesloten. Voor natuurbos is geen plaats, en de "puur natuur" liefhebber, ook degenen met ethische wensen ten aanzien van een bepaald bosbeheer moeten het volgens de zienswijze van Staatsbosbeheer maar in het buitenland zoeken.

Staatsbosbeheer's eenzijdig bosgebruik

Terecht waarschuwen de schrijvers van het Staatsbosbeheer voor een te eenzijdig gebruik van het bos opdat er voor de toekomstige generaties een veelzijdige keuzemogelijkheid overblijft. Als voorbeeld van een te eenzijdig gebruik waarschuwt men tegen "het uitsluitend en maximaal gebruik maken van bepaalde natuurlijke kwaliteiten in een groot gebied zoals spontane begroeiing... zonder ingrepen van de mens".

Als voorbeeld van een te eenzijdig gebruik wijzen wij op het feit dat Staatsbosbeheer de houtproductie in principe overal (dit betekent een nog groter gebied!) wil laten meespelen.

Natuurbescherming

Zo vraag je je wel af welke bosbouw in welke samenleving door Staatsbosbeheer beschreven wordt. Kennelijk toch de onze, want op enkele kleinere reservaatbossen na, ontsnapt, vroeg of laat, geen hectare Nederlands bos aan de ruwere tuinmansme-

thoden van kappen, aanplanten en "opruimen". Inmiddels loopt Nederland geen vijftig, maar meer dan honderd jaar achter met de natuurbescherming van het bos. Het woud van Fontainebleau wordt sedert 1853 (!) strikt beschermd; Duitsland bezit reeds uit de vorige eeuw verschillende "Urwälder" en terwijl in 1871 ons laatste "oerbos", het Beekbergerwoud, werd geroid trof men in Amerika voorbereidingen tot de stichting van het Yellowstone National Park met zijn nog altijd ongerepte natuurbossen.

Het gezegde: "zonder natuur, geen cultuur" vindt bij ons aller Staatsbosbeheer anno 1978 geen gehoor. Het artikel van Staatsbosbeheer oppert in ieder geval niet de mogelijkheid om tot een zekere oppervlakte natuurbos te komen: natuurbos als cultuurbezit wordt niet erkend.

Kaalkap ongewenst?

Het woord "kaalkap" kom je niet tegen in het artikel van Staatsbosbeheer. Zouden wij hieruit kunnen opmaken dat deze bosafbrekende oogstmethode tot de bosbouwgeschiedenis gaat behoren? Verschillende passages geven die hoop. Zo wordt de rigoureuze kaalkap in Zweden aangevallen om de reden dat "op korte termijn geen bos met dezelfde kwaliteiten als het gekapte bos zich kan ontwikkelen, maar slechts een pioniersstadium". Dit geldt momenteel evengoed voor de binnenlandse situatie in staatsbossen waar op zandgrond na kaalkap voornamelijk berken een pioniersvegetatie vormen. En zelfs het planten van houtsoorten waaruit het gekapte bos bestond levert niet bepaald op korte termijn dezelfde kwaliteit bos. Daar gaan al gauw zo'n zestig tot honderd jaar overheen. Wordt dus impliciet met de kritiek op het Zweedse kaalkappen het Nederlandse

Oude boomstam in Bialowleza.
Foto: H. van der Lans

Beekbegeleidend bostype in het "oerwoud" van Bialowieza. Foto: H. van der Lans

kaalkappen veroordeeld? Andere punten lijken hier toe eveneens aanwijzingen te geven. Ondermeer propageert men kleinschaligheid, het geleidelijk aan gebruik maken van kleine verjongingsvlakten (dus een soort plenterkap). Eindkap wordt niet afgewezen maar "Wanneer de oogst van hout geordend en op een aan het ontwikkelingsstadium van het bos aangepaste wijze geschiedt, blijven beschermende en beschuttende functies van het bos voortdurend behouden". (p.8) Ten aanzien van die beschuttende functies kunnen we nog opmerken dat in tegenstelling tot grote stormvlakten in natuurbossen waar omgewaaide stammen, jonge buigzame bomen en struiken een beschuttende werking uitoefenen, een aangeharkte kaalkapvlakte deze werking moet missen (het afvoeren van hout op kaalkapvlakten in het cultuurbos vindt geen equivalent in de stormvlakten van het natuurbos!).

Aangezien Van den Bos en Oldekamp de beschermende functies van het bos zo nadrukkelijk op prijs stellen zou het kunnen wezen dat Staatsbosbeheer kaalkap niet meer ecologisch aanvaardbaar vindt. Maar wat mogen we dan straks in de praktijk verwachten Staatsbosbeheer?

Denkbeeldig bos?

De schrijvers van Staatsbosbeheer schrijven over

het "denkbeeldige" bos dat "heel wat mooier en geheimzinniger is dan het werkelijke bos van de zondagse wandeling," maar zij geven, slordig genoeg toe dat "een enkele dikke eik of een holle beuk voor de bezoeker het "echte bos" heel even tevoorschijn kan toveren." Als dat zo is en de recreatieve waarde niet de minst belangrijke - is in het geding, dan komt het ons lichtelijk logisch voor ook te streven naar dit echte bos (*echt* zonder aanhalingstekens) door de bomen zo oud te laten worden dat dikke eiken en holle beuken niet meer slechts hier en daar te vinden zijn; met andere woorden dat het "denkbeeldige" bos de plaats gaat innemen van de saaie houtakker die je nu nog tijdens de zondagse wandeling tegenkomt.

Van Maaren

Van Maaren vraagt zich het volgende af: "En die hier en daar rondgestrooide soms wat sprookjesachtige verhalen over de noodzakelijke natuurlijkheid van bossen bijvoorbeeld, met de simpele suggestie, dat de behoefte aan natuurbos (is dit geen pleonasme?) onder Nederlandse omstandigheden zou moeten prevaleren boven de behoefte aan de voorziening van de samenleving met b.v. hout. Stoelt dit op enig wetenschappelijk onderzoek?" (p.25)

a Net zo min als voederbiet een pleonasme is, zo min is natuurbos dat. De schrijver gebruikt nota bene zelf de tegengestelde term cultuurbos.

b De simpele suggestie dat natuurbos onder Nederlandse omstandigheden een behoorlijk deel van het bosareaal zou kunnen innemen, stoelt onder meer op het feit dat driekwart van ons bosareaal in maar 2 procent van de jaarlijkse behoefte aan hout(produkten) voorziet en de consumptie bovendien gedeeltelijk verspilling, gedeeltelijk luxe is.

c Stoelt het soms op wetenschappelijk onderzoek dat de acht procent van de totale Nederlandse houtproductie meer nodig is dan de behoefte aan rust en natuur? Is het wetenschappelijk aangetoond dat welvaart boven welzijn prevaleert?

De geciteerde literatuur

Onthullend is dat een aantal publikaties die speciaal ingaan op de biologisch/ecologische en de natuurbeschermingskant van het bosbeheer, in de literatuurlijsten van Van den Bos/Oldenkamp en Van Maaren ontbreken! Vreemd maar niet verwonderlijk. In ieder geval noemen we hier nog eens wat namen van auteurs die in het kader van deze discussie van belang zijn: Doing, Van Herwerden, Van der Lans, Londo, Oosterveld, Van de Veen enz.